

Různé

Za Erazimem Kohákem

Erazim Kohák zemřel. V posledních letech už na tom nebyl zdravotně dobře, a co hůř, před necelým rokem přišel o svou milovanou ženu Dorothy, která mu poskytovala zázemí a byla mu oporou posledních třicet let. Když se zpráva o jeho úmrtí dostala na veřejnost, začala přicházet slova uznání z nejrůznějších stran. Byl emeritním profesorem filosofie na Bostonské i Karlově univerzitě, členem Filosofického ústavu AV ČR, ale také členem Českobratrské církve evangelické, ČSSD, Hnutí duha, Děti země, Společnosti pro udržitelný život nebo českým skautem. Také celá řada periodik ho považovala za „svého“ autora, ať už to bylo *Právo*, jeho kulturní příloha *Salón*, *Literární noviny* nebo *Listy*, ačkoli pravidelně přispíval i do nespočtu dalších, včetně odborných časopisů v zahraničí. Byl ostatně – jak jinak – i kmenovým autorem *Filosofického časopisu*. Erazim Kohák byl člověkem obrovského intelektuálního záběru a hlavně neúnavné práce, kterou neváhal věnovat nejrůznějším institucím, spolkům a občanským iniciativám – práce přednášejícího a písničáka filosofa, který cítí bytostný zájem o veřejné záležitosti a o celkové politické dění u nás i ve světě. Není divu, že jeho odchod je pro mnoho lidí tak bolestný.

Četná oficiální uznání sklízel už za svého života, ale teprve po jeho smrti jako by vyšlo plně najevo, jakého respektu požíval. Objevilo se nesčetné nekrologů, v nichž byl připomínán zejména jeho spletitý osud: jeho dětství u příbuzných na venkově během druhé světové války, když byli oba rodiče za odbojovou činnost vězněni v nacistických koncentračních táborech; jeho nucený exil ve Spojených státech amerických po roce 1948, kde vystudoval a stal se profesorem filosofie na prestižní univerzitě; ale také jeho návrat zpět do Československa po pádu železné opony, kam se rozhodl přijet splatit svůj pomyslný „osobní dluh“. Tolik lidí, jichž se jeho smrt osobně dotkla, jako by se skrze něho nyní hlásilo i k oněm

masarykovským ideálům humanity a demokracie, jež byly pro něho samého po celý život tak důležité. Možná, že v české společnosti přece jen stále žijí, někde hluboko pod povrchem.

Erazim Kohák byl samozřejmě především filosof. Ve svém myšlení vycházel z Husserlovy fenomenologie, skrze níž se ovšem vracel k české filosofii, zejména k Masarykovi a Rádlovi. Nikdy mu ale nešlo jen o akademické diskuze, o řešení technických a interpretačních problémů u toho kterého autora. Skrze dialog s celou řadou postav české i evropské filosofické tradice zaujímal své vlastní postoje k problémům dneška. Nepředstíral při tom, že zastává „objektivní“ stanoviska, jako by měl snad patent na pravdu. Jeho názory bývaly vždy subjektivně vyznané, ale také věcně zdůvodněné. Jeho cílem bylo především nabádat k diskusi, do které chtěl přispět svým dílem, v níž ale zároveň od druhých očekával odpovědi. Za všechny své názory ručil osobně. V jeho zájmu o ekologii se ozývala zkušenost člověka, který svého času prožil řadu let v těsném sepětí s přírodou na lesní samotě. Za jeho důrazem na úctu k bližním i k veškerému živému stvoření stálo jeho celoživotní evangelické přesvědčení o posvátném rozměru celého kosmu. Proti bezmyšlenkovitému, konzumnímu způsobu života, který je podstatně spojený s drancováním přírody a vede neodvratně k ekologické katastrofě, zdůrazňoval možnost plného mravního lidství, oné masarykovské *humanitas*, za jejíž hlavní komponenty považoval svobodu, vzájemnou toleranci a vědomí odpovědnosti.

S jeho odchodem si začínáme pomalu uvědomovat, jak důležitá a naprosto nesamozřejmá jeho obhajoba těchto hodnot byla. Dokonce i jeho celoživotní „levičáctví“, které bylo po listopadovém převratu pro tolik lidí nesrozumitelné, jako by postupně docházelo svého uznání a pochopení. Jeho přesvědčení, že demokracie není možná bez vzájemné solidarity, tj. bez ekonomické a sociální spravedlnosti, jako by už nezbuzovalo tak vášnivou polemiku jako v dobách tržně-ekonomického opojení devadesátých let. Jestli se ozvala vůči Kohákovým názorům a postojům nějaká výhrada, pak snad jen v tom, že možná mohl odmítnout státní vyznamenání z rukou kontroverzního prezidenta republiky, k čemuž ho někteří jeho přátelé nabádali. Erazim Kohák byl ale jako člověk bytostně smířlivý a konsensuální. Řekl by, že jestliže se nám nelíbí, když se někdo chová arogantně a neurvale, když polarizuje společnost a „hloubí příkopy“, pak jedinou možností, jak na takové chování adekvátně reagovat, je systematicky zaujímat smířlivý postoj a nabízet rozhovor.

Vyznamenání od prezidenta České republiky, ať už si o něm osobně můžeme myslet cokoli, bylo nakonec zcela opodstatněné. Služba Československu skrze jeho životní poslání filosofa nebyla pro Erazima Koháka nikdy jen prázdňá fráze. Už jako student prvního ročníku na Colgate University jel o letních prázdninách za otcem do Mnichova, kde vypomáhal drobnou redakční a překladatelskou prací v Rádiu Svobodná Evropa. Při studiu na Yale University pak začal i pravidelně publikovat, nejprve

v exilovém časopise *Husův lid*, který za druhé světové války založil v emigraci J. L. Hromádka. Když si později na Bostonské univerzitě začal budovat náročnou dráhu univerzitního profesora, což znamenalo soustavnou přípravu přednášek a psaní odborných článků a knih v angličtině, řeholi skoro více než na jeden celý úvazek, držel při tom ještě jednu paralelní „profesní“ dráhu českého exulanta, který píše knihy v češtině, přispívá do všech hlavních exilových časopisů, překládá do angličtiny díla českých filosofů, píše přednášky pro Rádio Svobodná Evropa, je členem ČSSD v exilu nebo předsedou bostonské odbočky Společnosti pro vědy a umění. Jeho souborná bibliografie zahrnuje více než pět set publikací, nepočítaje v to desítky drobných komentářů v denním tisku. Z tohoto enormního množství práce věnoval velkou část právě Československu, resp. jeho kulturnímu ideálu, o jehož budování a rozvíjení aktivně usiloval. Když před nedávnem jedna z jeho dcer vzpomínala na své dětství, svěčila se, že když si jako malá hrála s kamarádkami v ulici, a ony se jí ptaly, ve kterém domě vlastně bydlí, stačilo odpovědět: „v tom domě, jak tam sedí celé dny ten pán u otevřeného okna a píše na stroji.“

Ani po svém návratu do Československa v roce 1990 ve své práci Erazim Kohák přes pokročilý věk nepolevil. Kromě toho, že i nadále učil a psal knihy i kratší odborné texty česky i anglicky, vrhl se aktivně také do veřejného života. Pomáhal znovu vybudovat katedru filosofie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, podílel se na oživení a modernizaci ČSSD, vystupoval

v rozhlasových pořadech a v televizi, psal o aktuálních tématech do denního tisku, byl zván k nejrůznějším přednáškám a konferencím všude po republice. Angažoval se v nesčetných občanských sdruženích a iniciativách, obvykle s ekologickým zaměřením, ale podporoval například také Lékaře bez hranic nebo organizace usilující o lepší integraci romské komunity do české společnosti. Po několik let byl členem Rady České televize a později jejího Etického panelu. Nejen ona často připomínaná kandidatura do Senátu nebo blízký vztah k Vladimíru Špidlovi, ale i toto všechno pro něho znamenalo politickou a občanskou angažovanost. Erazim Kohák byl hluboce přesvědčený, že bez aktivní občanské společnosti se demokracie prostě dost dobře neobejde.

Může to znít jako klišé, ale žádnou z těchto věcí nedělal pro vlastní prospěch nebo obohacení. Většinou právě naopak. V každém svém angažmá byl připraven pomoci nejen myšlenkou a slovem, ale také finančně, ze svých vlastních peněz. Jeho láska k vlasti a pocit osobní odpovědnosti se projevovaly téměř ve všem, co dělal – od pravidelné účasti ve volbách přes ochotné placení daní a podporování českých státních podniků až po cílené nakupování českých výrobků a lokálně vyprodukovaných potravin. A odráželo se to na konec i v jeho práci filosofické. Nejenže napsal celou řadu knih a kratších textů o českých dějinách a české filosofii, ale podpořil také finančně nejeden projekt a publikaci, které usilovaly o začlenění české filosofie zpět do širšího odborného povědomí. Nakonec i českou

filosofii chápal především „prakticky“, tj. jako soubor sdílených ideálů a hodnot, podle kterých se řídí celkový život určitého společenství, v tomto případě společenství českého. Soustavné promýšlení těchto ideálů a hodnot pova-

žoval Erazim Kohák za jeden ze svých hlavních filosofických úkolů. To obrovské prázdno místo, které svou smrtí po sobě v českém duchovním prostoru zanechává, bude stěžejí možné kdy zcela zaplnit.

Jakub Trnka

Redakční vzpomínka

S Filosofickým časopisem byl Erazim Kohák spjat dlouhá léta, nejprve jako autor, od roku 1999 pak jako člen redakční rady, jímž zůstal až do své smrti. Do jejích jednání často vnášel originální podněty, zpravidla býval i účastníkem nejjiskřivějších debat, které se na její půdě vedly a patřivaly k nejzajímavějším částem jejich zasedání. Neaktivněji se do práce ve Filosofickém časopise zapojil po roce 2006, kdy se stal pracovníkem Filosofického ústavu AV ČR.

Svoboda, již Erazim Kohák vždy hájil jako jednu z nezákladnějších lidských hodnot, se u něj pojila s hlubokou odpovědností, k níž v jeho pojetí neodmyslitelně patřilo i rozvíjení filosofie. Soustavně usiloval o podporu českého filosofického myšlení. Odborně i finančně zaštitil mimo jiné mimořádné číslo Filosofického časopisu, jež v roce 2012, za spoueditorství Jakuba Trnky, vyšlo s názvem „Hledání české filosofie“ a s věnováním „Všem, kdo lásku k moudrosti umocnili láskou k rodné řeči“. Sám na jeho obálku vybral krásný motiv z obrazu Františka Kavána Svatby táhnou přes vrcha, protože pro něj byl připomínkou kraje, odkud se jeho rodina vydala nejprve do Prahy a později – již jako uprchlická – dál do světa. S narážkou na nářeční etymologii svého jména profesor Kohák říkával: „Žil jsem sice 40 let v Americe, ale kořeny mám moc dlouhé, přitáhly mě zpátky domů...“

V posledních letech už Erazima Koháka zrazovalo zdraví, omezoval své aktivity, s redakcí Filosofického časopisu byl však v kontaktu až do svých posledních dnů. I v nejtěžších chvílích v hovorech s ním vždy probleskávaly jeho odvaha a optimismus, naděje, která ho provázela celým životem a s níž bojoval za ideály, jímž věřil, i v situacích, kdy se porážka zdála neodvratná.

Redakce Filosofického časopisu